

súlyoznunk kell, hogy itt nem grammatikai, hanem *ontológiai* kategóriákról van szó. Különösen plasztikussá válik az eltérés a *harmadik személy* kategóriája esetében, amely egy olyan aktuálisan idegen és ilyen értelemben távoli személyre utal, aki nem került az alany létezésének vonzáskörébe. *Anonimitás*nak nevezzük ugyanakkor egy alanynak azt az állapotát, amelyben nélkülözni kényszerül azt a dinamikát vagy tudatosan távol tartja magát attól a dinamikától, amely őt magát a másik segítségével beemelhetné a megismerés folyamatába. A mélységben ugyan minden dolog és alany névtelenné válik, de a személyes nem válik egyszerűen személytelenné is.

Az odaadásból születő találkozás különös ontodinamikai esemény, amely a következő analógiával szemléltethető. Amikor egy alany kifejezi gondolatait, megvalósítja akaratát vagy cselekedetké alakítja vágyait, akkor a „benső” a „külsőben” egy másik „életre kel”. Az átalakulás ugyan sohasem teljes, de e külső formák, többé vagy kevésbé, az alanyiség létezésének tárgyiasult nyomait hordozzák magukon. Amikor viszont egy alanytól különböző tárgy tapasztalatáról, elgondolásáról vagy megismeréséről van szó, akkor a „külső” a „bensőben” veszi fel azt a „gondolati formát”, amely különböző fokban a tárgyiaság létezésének egy sajátos módja. Ehhez hasonló esemény zajlik le két személy közeledése során is: az odaadó fél személyes formát ölt — *megszemélyesedik* — a befogadó személy létezésében, és megfordítva.⁸ Ilyen értelemben az alany a másik felé közeledő mozgás során válik személlyé, *első személlyé* önmaga és *második személlyé* a másik vonatkozásában. Ez a differenciált személyesség mint létmód nem az alany apriori meghatározottsága, hanem annak függvényében képződik és sajátítódik el, amilyen mértékben és formában a másik az alany saját létezésébe integrálódik, és amilyen módon az alany a másik létezésének hívására felel.⁹ A második személyre irányuló alapvető figyelem hiánya azonban megszünteti annak a tapasztalatnak az evidenciáját, amely szerint a világnak létezik egy originálisan különböző perspektívából történő feltárulása, és a létezésnek egy másik centrumba „viszszaszugárzó” átélése. Ebben az esetben az etikum személytelen alakot ölt, ahol nincs kinek és kiért *személyesen* felelni.

(A II. részt következő számunkban közöljük)

Önhelyreigazítás

Időnként önmagunkat is helyre kell igazítanunk — és jobb, ha a helyreigazítást magunk tesszük meg, mint mások. Nos, a folyóirat májusi számában készült velem egy beszélgetés, és ebben (nem egészen megfontoltan) azt állítottam, hogy *A magyar irodalom története*i című összefoglalásban „Illyés Gyula neve alig fordul elő”. Nem voltam igazságos: Illyés munkásságát, közelebről *A francia irodalom kincsháza* című antológiáját egy teljes fejezet mutatja be, és a költőre, műveire még számos helyen történik utalás. Hiányérzetemet az okozta, hogy költészetéről, illetve elbeszélő műveiről, amelyeket én modern irodalmunk nagyszerű teljesítményeinek tekintem, nem készült önálló fejezet. Mindenesetre állításomat helyesbítem, annak fenntartásával, hogy Illyés költészetének és prózai műveinek érdemi és részletes tárgyalása nem hiányozhat egy korszerű magyar irodalomtörténeti összefoglalásból. Magát az irodalomtörténeti összefoglalást, minden fenntartásom ellenére, természetesen nagyra becsülöm.

Pomogáts Béla